

Соціально-комунікаційний простір бібліотечного середовища: нові підходи в змісті і основних завданнях

Ольга ШКИРА,

заслужений працівник культури України, директор бібліотеки
Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету
ім. Григорія Сковороди

Метою збалансованого розвитку суспільства є творення нової людини, в якій гармонійно поєднується пізнавальний, соціальний, психосмисловий та духовний потенціал, яка здатна жити у злагоді зі світом й утверджувати паритетність взаємин з іншими людьми. Тому завданням вищої школи є не лише передача майбутньому спеціалісту певної кількості знань, формування вмінь орієнтуватися в потоці інформації й користуватися нею, а й розкриття здібностей молодій людині щодо певної сфери діяльності, формування вміння знайти своє місце у світі, виховання особистості на основі загальнолюдських цінностей. Вирішити це завдання може унікальне інтелектуальне університетське середовище, яке створюється зусиллями науковців і бібліотекарів. У бібліотеці студенти поповнюють інформацію, здобуту на заняттях, розширюють кругозір новими знаннями.

Донедавна найважливішим завданням бібліотек ВНЗ була автоматизація внутрішніх процесів, пов'язана з оптимізацією управління фондами, підвищенням якості обслуговування користувачів. Проте на увагу заслуговує і така проблема: роль бібліотеки в спілкуванні і взаємодії відвідувачів як своєрідного соціально-комунікаційного простору.

Сьогодні саме поняття «бібліотека» інтерпретується як інтелектуальний простір і центр культури. Більшість бібліотек вищих навчальних закладів володіють великими і різноманітними інформаційними ресурсами та засобами інформаційної взаємодії, їхня діяльність спрямована на виконання всіх стратегічних освітньо-виховних завдань.

Процес виховання і розвитку сучасної молоді людини пов'язаний із пошуками оптимальних гуманних, освітніх, духовних умов впливу на її формування відповідно до вимог динамічного часу. Нинішньому студенту, який досягнув можливості ресурсів Інтернету, сьогодні замало звичних для нього пропозицій використання інформаційних і культурних ресурсів, що пропонуються у книгозбірнях з традиційно організованим бібліотечним середовищем. Створення відкритого бібліотечного простору – вияв поваги до читача і його вибору, оскільки передбачає забезпечення максимального комфорту для нього за умов розширення форм обслуговування. Якісно нова організація приміщень забезпечує роботу з різними видами інформації і стає ефективною, перебування в бібліотеці сприяє вільному вияву потреб і бажань. Тому пріоритетним напрямом вияву діяльності бібліотеки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний

педагогічний університет імені Григорія Сковороди» є перехід на якісно новий рівень роботи – моделювання бібліотечного простору, здатного забезпечити інформаційні потреби читачів шляхом створення максимально можливого за наявних умов відкритого доступу до бібліотечних фондів, створення такого середовища, компоненти якого відповідають особливостям розвитку читача, допомагають реалізувати різноманітні запити і надають можливість вибору найбільш прийнятної для нього моделі поведінки та будь-якої форми діяльності.

Бібліотечне середовище спрямоване на сприяння формуванню:

- здатності до самомотивування та саморозвитку, зокрема професійного;
- готовності до постійного підвищення рівня фахового розвитку;
- прагнення до самостійного набуття знань, готовності до роботи;
- відповідальності за результати своєї праці;
- навичок адаптації до нових умов життєдіяльності.

Нині набула змін візуальна культура сприйняття оточуючого простору. Нові матеріали та технології дозволили по-новому перетворити не лише особистий простір, а й суспільний. Новий дизайн публічних приміщень передбачає широке наповнення їх світлом, кольором, обладнанням незвичної форми та об'єму. Елементи мистецтва, етніки, наявні у просторі університетської бібліотеки, сприяють гармонійному розвитку молоді – творчому, інтелектуальному, духовному, гарантують естетичну насолоду,

сприяють формуванню етнічної та культурологічної самосвідомості особистості.

Бібліотечному простору притаманна творча динамічність, постійне збагачення – змінюються виставки, відкриваються нові імена, популяризуються твори, в яких утверджуються загальнолюдські цінності, значущість історичної, наукової та культурної спадщини. Вивчаючи та досліджуючи минуле, кожна молода людина краще розуміє сьогодення, тому впевнено крокує у майбутнє.

В оформленні інтер'єру читальних залів бібліотеки всі компоненти спрямовані на забезпечення комфорту читачів та дотримання їхніх інтересів. У вищій освіті сьогодні активно впроваджується колаборативне навчання. Тому студентам часто доводиться виконувати завдання не поодиночку, а групою. Враховуючи це, зали укомплектовано столами, розташованими по периметру та в центрі (ЧЗ №1), а також по два в групі на вісім осіб на певній відстані одна від одної (зала «Чумацький шлях»). Таке розміщення дало змогу вирішити питання групової роботи студентів і забезпечило ефект певної звукової ізоляції. Адже сучасні студенти – мобільні, внутрішньо розкуті, примус до напруженої розумової праці чи тиск замкненого простору сприймається ними часто негативно. Вони прагнуть ефективного спілкування, у тому числі в режимі онлайн, що також було передбачено у проектуванні залів бібліотеки та плануванні її діяльності. Забезпечено гнучкість читацької зони: відвідувач може, за бажанням, варіювати використання як традиційного, так і електронного фонду в межах одного приміщення. Тим студентам, яким для роботи потрібна максимальна тиша, пропонуємо місця в залі наукової літератури, де, зазвичай, працює невелика кількість відвідувачів, тож ніхто не відволікатиме.

Всі дизайнерські рішення від самого початку були спрямовані на організацію зручного для користувачів середовища, адже дизайн за своїм характером, методом та цілями належить до естетичної діяльності і його завдання – змінити світ саме так, аби людина могла найкраще задовольнити свої потреби жити радісно, творчо, інтенсивно й отримувати художню насолоду. Бібліотека знаходиться в одному навчальному корпусі, читальні зали розташовані на першому і другому поверхах так, що максимально забезпечується «відкритість» бібліотечного простору: читачеві гарантується свобода вибору того чи іншого виду діяльності з використанням бібліотечних ресурсів в одному приміщенні чи на суміжних площах, користувач може читати, навчатися, споглядати книжкові виставки та твори мистецтва, відпочивати, спілкуватися з цікавими людьми, відвідати науковий захід, працювати в соцмережах тощо. Практика засвідчила, що багатофункціональність залів, зонування бібліотечного середовища, вдалий дизайн інтер'єру запобігають великому психологічному навантаженню студентів, дають можливість зміни характеру оточення.

Важливим елементом бібліотечного інтер'єру є твори декоративно-ужиткового мистецтва, які виконують роль не лише виставкових експонатів, а й елементів декору приміщень. Авторами робіт є студенти та викладачі університету, народні майстри. Такі прийоми художнього оформлення читальних залів, підпорядковуючись загальному образному задуму, надають інтер'єру гармонійної завершеності. Забезпечуючи простір для навчальної, пізнавальної діяльності та реалізації творчих здібностей читачів, колектив співробітників прагне максимально використати можливості бібліотеки як культурно-інформаційного центру: неординарна, креативна організація розгорнутих книжкових виставок неодмінно супроводжується створенням експозицій мистецьких творів, що сприяє розвитку інтелектуального світу студентів, поглибленню знань з краєзнавства, отриманню естетичної насолоди на візуальному рівні. Чимало своїх робіт народні майстри, чії роботи експонувалися в бібліотеці університету, передають у дар університетській книгозбірні, і вони знаходять своє місце в бібліотеці.

Університет і бібліотека так органічно поєднуються та взаємодоповнюють один одного, що створюють єдиний культурно-освітній простір. Читач, за потреби, може вільно переходити до різнофункціональних читальних залів – читальної зали гуманітарних дисциплін, читальної зали суспільних дисциплін, університетського інформаційного центру «Чумацький шлях», дисплей-зали, зали для науковців, а також відвідувати концерти в актовій залі та наукові заходи в конференц-залі, що розташовані у суміжних із бібліотекою приміщеннях тощо. Мета, яку поставили перед собою працівники бібліотеки й адміністрація ВНЗ вже кілька років тому, – моделювання бібліотеки як частини повсякденного життя студентів і викладачів, сьогодні успішно втілена в життя. Нині триває копітка праця над удосконаленням культурологічного простору, який доповнював і об'єднував би в собі характерні ознаки бібліотек, архівів, музеїв (БАМ).

Бібліотекарі із розумінням і вдячністю ставляться до своїх відвідувачів. На початку кожного календарного року проводиться акція «Читач року», на якій відзначаються активні читачі серед викладачів та студентів, які отримують у подарунок книги. Такі заходи відбуваються у теплій атмосфері, де бібліотекарі і користувачі відчувають себе однією дружною сім'єю. Загальновідомо, що бібліотека сама по собі не може приваблювати читача, якщо її внутрішнє наповнення, стиль роботи бібліотекарів несучасні й нецікаві. Студент у такому разі може лише відвідувати книгозбірню, так би мовити, з виробничої потреби і довго там не затримувався. Роль університетської бібліотеки сьогодні визначається не лише розміром і складом фонду, а й розмаїттям послуг, які вона може надавати користувачеві.

Технічні можливості бібліотеки забезпечують студентам доступу до модульного середовища для здійснення поточного та підсумкового контролю знань. Бібліотека співпрацює з усіма структурними підрозділами ВНЗ, надаючи ресурси та сервіс для підтримки і проведення дослідницьких програм, проєктів, наукових заходів тощо.

Нині співробітник університетської книгозбірні володіє як бібліотечними знаннями, так і знаннями з багатьох галузей, орієнтується в масиві інформації і вміє не лише надавати її користувачам, а й виявляти, аналізувати та узагальнювати їхні запити, прогнозувати появу нових, відповідних аналітичних матеріалів, наочно представляти інформацію. Робота в цьому напрямі проводиться різноманітна: це і участь у міжнародних, регіональних, всеукраїнських наукових конференціях, семінарах бібліотечних працівників та працівників сфери освіти, виступи на сторінках освітянських газет і часописів. Здійснюються культурно-просвітницькі експедиції з метою відвідування історичних місць, музеїв, театрів, бібліотек вищих навчальних закладів інших міст України для ознайомлення з передовим досвідом роботи. Співробітники прагнуть працювати творчо, збагачувати та урізноманітнювати бібліотечне середовище, створювати такі умови, щоб сучасні користувачі зберігали поважне ставлення до книги і до бібліотеки.

Література

1. Амлінський Л. Бібліотечний комфорт: розкіш чи веління часу / Л. Амлінський // Бібл. вісн. – 2010. – №3. – С. 39–44.
2. Колесникова Т. Інформатизація бібліотек вищої школи: шляхи еволюції та сучасний стан / Т. Колесникова // Вісн. Книжк. палати. – 2010. – №2. – С. 155–163.
3. Шкира О. Бібліотека вищого навчального закладу як осередок духовного і культурного розвитку особистості / О. Шкира // Бібліотечна планета. – 2006. – №3. – С. 32–34.
4. Шкира О. Полі функціональний характер моделювання бібліотечного простору ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди» / О. Шкира // Наукові праці ДПНБУ ім. В.О. Сухомлинського. – Вип. 3. – К., 2012. – С. 268–283.
5. Шкира О. Просторова модель бібліотеки вишу / О. Шкира // Бібл. вісн. – 2011. – №5. – С. 43–47.
6. Шрайберг Я. Роль бібліотеки у забезпеченні доступу до інформації та знань в інформаційному віці / Я. Шрайберг // Вища освіта. – 2007. – №3. – С. 65–79.

Анонції

Ольга ШКИРА

Соціально-комунікаційний простір бібліотечного середовища: нові підходи в змісті і основних завданнях

У статті розглядаються засади й основний зміст діяльності книгозбірні ВНЗ в сучасних умовах. Висвітлюється система роботи щодо розвитку бібліотечного простору, забезпечення оперативної та якісної інформаційної підтримки навчально-виховного, наукового процесів із максимально ефективним використанням бібліотечних ресурсів і новітніх інформаційних технологій; наголошується на важливості створення комфортних бібліотечних умов для фахового й особистісного розвитку майбутніх педагогів.

Ключові слова: університетська бібліотека, бібліотечний простір, бібліотечний комфорт, бібліотечний дизайн, інформаційні потреби, користувачі, інтелектуальний і духовний розвиток.

Ольга ШКИРА

Социально-коммуникационное пространство библиотечной среды: новые подходы в содержании и основных задачах

В статье рассматриваются принципы и основное содержание деятельности библиотеки вуза в современных условиях. Освещается система работы по развитию библиотечного пространства, обеспечению оперативной и качественной информационной поддержки учебно-воспитательного, научного процессов с максимально эффективным использованием библиотечных ресурсов и новейших информационных технологий; подчёркивается важность создания максимально комфортных библиотечных условий для профессионального и личностного развития будущих педагогов.

Ключевые слова: университетская библиотека, библиотечное пространство, библиотечный комфорт, библиотечный дизайн, информационные потребности, пользователи, интеллектуальное и духовное развитие.

Olga SHKYRA

Social communication space library environment: new approaches to content and main tasks

In the article deals with the principles and main content of library's activity in the higher educational establishment at modern conditions.

The system of work in regard to development of library spaciousness is elucidated, ensuring of operative and qualitative information support of educational, and bring up, scientific processes from maximize effective using of library resources and modern information technologies; important of making of maximum comfortable library conditions for professional and personal development of future teachers.

Keywords: University Library, library spaciousness, library comfort, library design, information necessities, users, intellectual and spiritual development.